

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL DIRECTIONS OF STUDYING THE MEMORY OF PRESCHOOL CHILDREN

Bakhtigul A. Yaxshiboyeva

Master's student

Pedagogical Institute of Termez State University

Termez, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Memory, toys, building materials, memorization, recollection, ideal model, figurative memory, active communication.

Received: 02.05.22

Accepted: 04.05.22

Published: 06.05.22

Abstract: Memory is a set of processes by which a person perceives, remembers, stores, and reproduces information. Failure at any of these levels can lead to learning difficulties. The fact that a preschooler's memory develops the most rapidly compared to other abilities does not necessarily mean that one should be satisfied. On the contrary, it is necessary to develop the child's memory as much as possible at a time when all the factors contribute to this. Therefore, it is possible to talk about the development of a child's memory from early childhood.

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR XOTIRASINI O'RGANISHNING
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK YO'NALISHLARI****Baxtigul A. Yaxshiboyeva***Magistratura talabasi**Termiz davlat universitetining Pedagogika instituti**Termiz, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so'zlar: Xotira, o'yinchoqlar, qurilish materiallari, yodlash, eslab qolish, ideal model, obrazli xotira, faol muloqot qilish.

Annotatsiya: Xotira - bu insonning ma'lumotni idrok etishi, eslashi, saqlashi va qayta ishlab chiqarishi jarayonlari majmuasidir. Ushbu darajalarning har birida muvaffaqiyatsizlik o'rganishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Maktabgacha yoshdagi bolaning xotirasi boshqa qobiliyatlar bilan solishtirganda eng jadal rivojlanishi, bu haqiqatdan qoniqish kerak degani emas. Aksincha, barcha omillar bunga yordam beradigan bir paytda bolaning xotirasini imkon qadar rivojlantirish kerak. Shuning uchun, erta bolalikdan boshlab, bolaning xotirasini rivojlantirish haqida gapirish mumkin.

**ПЕДАГОГИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИЗУЧЕНИЯ ПАМЯТИ
ДОШКОЛЬНИКОВ****Бахтигуль А. Якишбоева***Магистрант**Педагогический институт Термезского государственного университета**Термез, Узбекистан***О СТАТЬЕ**

Ключевые слова: Память, игрушки, строительные материалы, запоминание, припоминание, идеальная модель, образная память, активное общение.

Аннотация: Память – это совокупность процессов, посредством которых человек воспринимает, запоминает, сохраняет и воспроизводит информацию. Неудача на любом из этих уровней может привести к трудностям в обучении. Тот факт, что память дошкольника развивается наиболее быстро по сравнению с другими способностями, еще не означает, что его следует удовлетворять. Наоборот, необходимо максимально развивать память ребенка в то время, когда этому способствуют все факторы. Поэтому можно говорить о развитии памяти ребенка с раннего детства.

KIRISH

Bolalarda xotirani rivojlantirish juda muhim, chunki bu ularning o'qish paytida ma'lumotni qanday qabul qilishiga bog'liq. Siz maktabgacha yoshdan boshlab bola bilan muntazam ravishda

shug'ullanishingiz kerak. Ehtimol, u o'zini chizganida yoki aksincha, tugagan rasmlarni ko'rsatganda eslash osonroqdir. Yoki unga aytib, tushuntirgani ma'qulmi. Har holda, bu yoshda rivojlanish uchun o'yinlardan foydalanish samaraliroq. Ushbu jarayon davomida xotira ma'lumotni osonroq o'zlashtiradi. Agar bola yomon xotiraga ega bo'lsa, unda barcha harakatlar nolga teng. Bu haqiqatan ham shundaydir, chunki xotira kelajakda barcha aqliy qobiliyatlarni to'plash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Hech kimga sir emaski, bolalikda xotirani rivojlantirish kelajakda yaxshi o'rganish kafolatidir. Bolaga yangi materiallarni o'rganish osonroq va ko'proq tanish bo'ladi. Biroq, bolalarni erta yoshda xotira tayyorlashga ehtiyojini tushuntirishning yana bir sababi bor. Aslida, yosh bolada ongni kattalardagidek turli tabular bilan cheklash yo'q. U kattalar tasvirlari uchun tasavvurga ega bo'lmagan fantaziyalarida osongina jonlanadi. Bular maktabgacha yoshdagi bolalarning xarakteristikalarini, shuning uchun bu davrda uning yodlash qobiliyatlarini o'ynoqli shaklda o'rgatish kerak.

ASOSIY QISM

Bolalardagi xotirani rivojlantirishga yordam beradigan maxsus mashqlar-o'yinlar mavjud. Ammo agar bola odatdagidek rivojlansa, ular uchun alohida ehtiyoj yo'q. Ota-onalar va tengdoshlar bilan faol muloqot qilish etarli. O'n oydan beri siz chaqaloq bilan "o'yinchoq topish", "nima etishmayapti", "qaerda onam" deb o'ynashingiz mumkin. Bir yoshli bolakay bilan onangiz sizning harakatingizni amalga oshirganida "takrorlash" ni o'ynash qiziqarli va chaqaloq buni takrorlashi kerak. E'tibor bering, ota-onalar xotirani rivojlantirishga e'tibor berishadi uning bolasi o'zining bevosita intellektual salohiyatiga ta'sir qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar xotirasiningning asosiysi bu obrazli xotira hisoblanadi. Uning rivojlanishi va qayta tuzilishi turli sohalarda sodir bo'layotgan o'zgarishlar bilan bog'liq. Shu sababli, maktabgacha yoshdagi bola xotirasining asosiy mazmunini tashkil etuvchi ilgari idrok etilgan ob'ektlarning tasvirlari, saqlanib qolgan tasvirlari ko'pincha parchalanadi. Yodlash va ko'paytirish tez, lekin tizimsiz. Bola ob'ekt yoki vaziyatning bir belgisidan ikkinchisiga "sakrab tushadi". Xotirada u ko'pincha ikkinchi darajali narsani saqlaydi va asosiy narsani unutadi. Fikrlashning rivojlanishi bolalarning umumlashtirishning eng oddiy shakllariga murojaat qila boshlashiga olib keladi va bu, o'z navbatida, fikrlarni tizimlashtirishni ta'minlaydi. Bolalar xotirasining asosiy mazmuni, bolalar bilimi vakillik, ob'ektlarning konkret, vizual tasvirlari, ularning xususiyatlari, harakatlari. Bular, birinchi navbatda, atrofdagi odamlar va ularning faoliyati, uy-ro'zg'or buyumlari, o'yinchoqlar, narsalar va tabiat hodisalari - daraxtlar va gullar, qushlar va hayvonlar, yomg'ir, qor yog'ishi, kamalaklar, fazo va vaqt haqida g'oyalar. ertak qahramonlari, musiqa, rasmlar va boshqalar. "qurilish materiali", bu bola o'z o'yinlarida, rasmlarida, hikoyalarida foydalanadi. Aniq va to'g'ri g'oyalarsiz, bolalar keyinchalik kerakli tushunchalarni o'zlashtira olmaydi. Vakilliklarning bu xususiyatlari maktabgacha tarbiyachining dastlabki faoliyatida, ayniqsa, chizmalarda yaqqol ajralib turadi. 3-4 yoshli bolalarda ko'pincha bola o'zi ixtiro qilgan narsa bilan haqiqatda bo'lgan narsaning aralashmasi mavjud. Ba'zida kattalar buni

yolg'on deb bilishadi, ammo bu yerda fantaziya va xotiraning kombinatsiyasi mavjud. Bolaning xotirasi beixtiyor, tanlab olinadi, ya'ni. Qiziqarli, jozibali narsalarni eslab qolish yaxshiroqdir. Bolalar xotirasining mazmuni ob'ektlar, odamlarning harakatlari, o'yinchoqlar va boshqalar. o'yinchoqning tashqi ko'rinishi va yangiligi hayratlanarliligi, o'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan ajablantiradigan lahza bolaning xotirasida chuqur iz qoldiradi. Maktabgacha yoshdagi bolalar xotirasida eng muhim o'zgarishlar 4 yoshda sodir bo'ladi. Maktabgacha yoshda xotiraning asosiy turi majoziy hisoblanadi. Uning rivojlanishi va qayta tuzilishi bolaning aqliy hayotining turli sohalarida va birinchi navbatda kognitiv jarayonlarda - idrok va fikrlashda sodir bo'layotgan o'zgarishlar bilan bog'liq. Idrok, garchi u ongliroq, maqsadli bo'lsa ham, globallikni saqlab qoladi. Shunday qilib, bola asosan ob'ektning eng ajoyib xususiyatlarini ajratib ko'rsatadi, boshqalarni sezmaydi. Shuning uchun maktabgacha yoshdagi bolaning xotirasining asosiy mazmunini tashkil etuvchi g'oyalar ko'pincha parcha-parcha bo'ladi. Yodlash va ko'paytirish tez, lekin tizimsiz. Bola ob'ekt yoki vaziyatning tarkibiy qismining bir belgisidan boshqasiga "sakrab o'tadi". Xotirada u ko'pincha ikkinchi darajali narsani saqlaydi va asosiy narsani unutadi. Fikrlashning rivojlanishi bolalarning umumlashtirishning eng oddiy shakllariga murojaat qila boshlashiga olib keladi va bu, o'z navbatida, fikrlarni tizimlashtirishni ta'minlaydi. So'zda mustahkamlanib, ikkinchisi "tasviriylik" ga ega bo'ladi. Analitik-sintetik faoliyatni takomillashtirish vakillikning o'zgarishini nazarda tutadi. Maktabgacha yoshda, A.A. Lyublinskaya ko'rsatganidek, o'tish davri bor:

- bitta aniq ob'ektni idrok etish jarayonida olingan yagona tasvirlardan umumlashtirilgan tasvirlar bilan ishlashgacha;

- "mantiqsiz", hissiy jihatdan neytral, ko'pincha noaniq, noaniq tasvirdan, uning asosiy qismlari bo'lmagan, lekin ularning noto'g'ri munosabatidagi tasodifiy, ahamiyatsiz tafsilotlardan aniq farqlangan, mantiqiy mazmunli, ma'lum munosabatni keltirib chiqaradigan tasvirga. bolaning unga;

- bo'linmagan, birlashtirilgan statik tasvirdan katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalar tomonidan turli tadbirlarda qo'llaniladigan dinamik displeygacha;

- bir-biridan ajratilgan alohida g'oyalar bilan ishlashdan yaxlit vaziyatlarni, shu jumladan ekspressiv, dinamik tasvirlarni, ya'ni ob'ektlarni turli bog'lanishlarda aks ettirishgacha.

Oxirgi o'zgarish jarayonning o'ziga tegishli. Kichik yoshdagi bolalarda tasvir amaliy harakat asosida yaratiladi, so'ngra nutqda rasmiylashtiriladi. Kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalarda tasvir aqliy tahlil va sintez asosida yuzaga keladi. Maktabgacha yoshdagi bolada vosita xotirasining mazmuni sezilarli darajada o'zgaradi. Harakatlar murakkablashadi, bir nechta komponentlarni o'z ichiga oladi. Misol uchun, bola raqsga tushadi va ro'molchani silkitadi. Harakatlar xotirada shakllangan vizual-motor tasvir asosida amalga oshiriladi. Shuning uchun kattalar modelining roli harakat yoki harakatni o'zlashtirishi bilan kamayadi, chunki bola ularning faoliyatini o'zining ideal g'oyalari bilan taqqoslaydi. Bunday taqqoslash uning motor imkoniyatlarini sezilarli darajada

kengaytiradi. U nafaqat to'g'ri harakat qiladi, balki bir vaqtning o'zida boshqa muammolarni hal qila oladi. Masalan, ochiq havoda o'yinda maktabgacha tarbiyachi tegishli asosiy harakatlarni bajaradi, shuningdek, tengdoshlari tomonidan qoidalarining bajarilishini nazorat qiladi va ularni o'zi kuzatadi. Shuning uchun chaqaloqqa sport elementlari, estafeta poygalari va jozibali o'yinlar mavjud bo'ladi. Ob'ektlar bilan harakatlarni takomillashtirish, ularni avtomatlashtirish va ideal model - xotira tasviri asosida bajarish chaqaloqqa tabiatdagi mehnat va qo'l mehnati kabi murakkab mehnat faoliyati turlariga qo'shilish imkonini beradi. Bola ixtisoslashgan harakatlarni nozik farqlashga asoslangan instrumental harakatlarni sifatli bajaradi. nozik vosita qobiliyatlari, - kashta tikish, tikish va boshqalar. Maktabgacha yoshdagi bolaning og'zaki xotirasi adabiy asarlarni tinglash va o'ynash, hikoya qilish, kattalar va tengdoshlar bilan muloqotda nutqni faol o'zlashtirish jarayonida jadal rivojlanadi. Matnni takrorlash, o'z tajribasini taqdim etish mantiqiy, izchil bo'ladi. Butun maktabgacha yoshda beixtiyor xotira ustunlik qiladi. Maktabgacha tarbiyachi materialni yodlashning hissiy jozibadorligi, yorqinligi, tovushlilik, harakatning uzluksizligi, harakat, kontrast va boshqalar kabi xususiyatlariga bog'liqligini saqlab qoladi. Shuning uchun bolalar o'qituvchilar tomonidan ajablantiradigan daqiqalarda o'z ichiga olgan belgilarni uzoq vaqt eslab qolishadi. O'yinchoqning kutilmagan ko'rinishi va yangiligi tarbiyachining hissiyotlilik bilan birga bolaning xotirasida chuqur iz qoldiradi. Maktabgacha yoshdagi bolaning xotirasida eng muhim o'zgarish taxminan to'rt yoshda sodir bo'ladi. Bolaning xotirasi o'zboshimchalik elementlarini oladi. Ilgari, materialni yodlash har qanday faoliyatni amalga oshirish bilan birga sodir bo'lgan: chaqaloq o'yinchoq o'ynagan va yodlagan, ertakni tinglagan va uni yodlagan, chizilgan va spektr ranglarining nomlarini yodlagan. Kattaroq maktabgacha yoshda xotira asta-sekin o'ziga xos xususiyatga aylanadi eslab qolishning maxsus maqsadiga bo'ysunadigan faoliyat. Bola kattalardan eslash yoki eslash, yodlashning eng oddiy usullari va vositalaridan foydalanish, ko'paytirishning to'g'riligiga qiziqish va uning rivojlanishini nazorat qilish bo'yicha ko'rsatmalarni qabul qila boshlaydi. O'zboshimchalik bilan xotiraning paydo bo'lishi tasodifiy emas, u nutqning tartibga solish rolining ortishi, ideal motivatsiyaning paydo bo'lishi va o'z harakatlarini nisbatan uzoqroq maqsadlarga bo'ysundirish qobiliyati, shuningdek, o'zboshimchalik mexanizmlarini shakllantirish bilan bog'liq. xatti-harakati va faoliyati. Dastlab, eslab qolish maqsadi kattalar tomonidan og'zaki shakllantiriladi. Asta-sekin, o'qituvchilar va ota-onalarning ta'siri ostida, bola kelajakda eslab qolish uchun biror narsani eslab qolish niyatiga ega. Bundan tashqari, yodlashdan oldin eslab qolish o'zboshimchalik bilan sodir bo'ladi. Kerakli materialni tiklashda qiyinchiliklarga duch kelgan maktabgacha tarbiyachi, o'tmishda yaxshi eslamagan degan xulosaga keladi. Bola yodlashning ba'zi usullarini biladi va ulardan foydalanadi, ularni tanish faoliyatdan ajratib turadi. Kattalar tomonidan maxsus tayyorgarlik va nazorat ostida, mantiqiy yodlash usullari maktabgacha yoshdagi bolaga mavjud bo'ladi, bu aqliy operatsiyalardir. O'z-o'zini nazorat qilish ta'siri birinchi marta 4 yoshli bolada namoyon bo'ladi.

Uning darajasining keskin o'zgarishi 4 yildan 5 yilgacha o'tish davrida sodir bo'ladi. 5-6 yoshli bolalar allaqachon materialni yodlash yoki ko'paytirish orqali o'zlarini muvaffaqiyatli boshqaradilar. Yoshi bilan to'liq va aniq ko'payish istagi o'zgaradi. Agar 4 yoshida bolalar syujetning o'zgarishi munosabati bilan qayta hikoya qilishda o'z-o'zidan tuzatishlar qilsa, 5-6 yoshli maktabgacha yoshdagi bolalar matndagi noaniqliklarni tuzatadilar.

XULOSA

Shunday qilib, xotira tobora ko'proq bolaning o'zi nazorati ostida bo'ladi. Maktabgacha yoshdagi bolaning xotirasini rivojlantirishda muhim moment shaxsiy xotiralarning paydo bo'lishidir. Ular bolaning hayotidagi muhim voqealarni, uning faoliyatidagi muvaffaqiyatlarini, kattalar va tengdoshlar bilan munosabatlarini aks ettiradi. Shunday qilib, chaqaloq uzoq vaqt davomida unga qilingan huquqbuzarlikni, tug'ilgan kun sovg'asini yoki o'tgan yozda o'rmonda bobosi bilan qanday qulupnay terganini eslay oladi.

Maktabgacha yoshdagi xotira rivojlanishining xususiyatlari:

- beixtiyor obrazli xotira ustunlik qiladi;
- xotira, nutq va tafakkur bilan tobora uyg'unlashib, intellektual xususiyatga ega bo'ladi;
- og'zaki-semantik xotira bilvosita bilim beradi va ko'lamini kengaytiradi kognitiv faoliyat bola;
- ixtiyoriy xotira elementlari bu jarayonni birinchi navbatda kattalar tomonidan, keyin esa bolaning o'zi tomonidan tartibga solish qobiliyati sifatida shakllanadi;
- yodlash jarayonini maxsus aqliy faoliyatga aylantirish, esda saqlashning mantiqiy usullarini egallash uchun zarur shart-sharoitlar shakllanadi;
- xulq-atvor tajribasini, bolaning kattalar va tengdoshlari bilan muloqot qilish tajribasini to'plash va umumlashtirish bilan, xotirani rivojlantirish shaxsiyatning rivojlanishiga kiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Volkov B.S., Volkova N.V. Bolalar psixologiyasi. - M.: VLADOS, 2007. -- 435 p.
2. Bolalar psixologiyasi. Darslik. nafaqa / Ya. L. Kolominskiy, E.A. Panko, AN Belous va boshqalar; ed Ya.L. Kolominsky, E.A. Panko, - Minsk: Universitetskoe, 1988. -- 399 p
3. Bolalar psixologiyasi. Darslik. Imkoniyat / Ya.L. Kolominskiy, E.A. Panko, A.N. Belous va boshqalar, ed. Ya.L. Kolominskiy, E.A. Panko, - Minsk: Universitetskoe, 1988. - 399s.
4. Zinchenko PI Majburiy yodlash. M., 1961 yil.
5. Istomina Z. M. Xotirani rivojlantirish. - M., 1978 yil.
6. Kazakov V.G., Kondratyeva L.L. Psixologiya: Sanoatchilar uchun darslik. - ped. texnik maktablar. - M.: Oliy. shk., 1989. -- 383p.
7. Kazakov V.G., Kondratyeva L.L. Psixologiya: Sanoatchilar uchun darslik. - ped. texnik maktablar. - M.: Oliy. shk., 1989. -- 383 p.

8. Umumiy psixologiya: Pedagogik ta'limning birinchi bosqichi uchun ma'ruzalar kursi / Comp. E.I. Rogov. - M.: VLADOS, 1995.-- 448s.
9. Umumiy psixologiya: Pedagogik ta'limning birinchi bosqichi uchun ma'ruzalar kursi / Comp. E.I. Rogov. - M.: VLADOS, 1995.-- 448 b.
10. Belous A.N. Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy yodlash metodlari nisbati tadqiqotlari // Ta'lim, o'qitish va aqliy rivojlanish: referatlar. ilmiy. xabari boyqushlar. VI Butunittifoq psixologlari. SSSR Psixologlar Jamiyatining Kongressi. M., 1983. 22-24-qism.
11. Vygotskiy L. S. Xotira va uning bolalikdagi rivojlanishi / 1 to'plam. op. M., 1982.T 2.S 381-395.
12. Jitnikova L. M. Bolalarni yodlashni o'rgating. M., 1985. 5-92-sonlar.